Ч. 188 (11.479). Львів, субота 24. серпня 1929. Pocztowe koszta zapłacono ryczałtem. Рік XLVII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“, Львів.
Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 5·00 зол.
За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Вакаційна передишка.

Львів, 23. серпня 1929.

Важні і далекосяглі події, які відбуваються на міжнародній арені, а саме в Газі та на Далекому Сході, відривають подекуди увагу від того, що діється в Польщі. Правда, дехто твердить, що тепер у внутрішньому житті Польщі нічого не діється з уваги на повний застій у варшавському урядовому центрі. Всі видатні його керманичі на літніх відпочинках. Одначе повірити в те, що нічого не діється, не можна, бо як у житті, так і в політиці застою не може бути. І хоч ніяких ні дуже важних ні сензаційних політичних подій тепер у Польщі нема, то всеж щось у ній вариться, щось кується, щось підготовляється. Самозрозуміло, що теперішний, бідний на політичні сензації час треба пояснювати не тільки канікулою, але в далеко більшій мірі тим, що він силою факту творить передишку по таких великих сензаціях як процес міністра Чеховича, як похід на пепесівські (під оглядом впливів) каси хорих і як отвертий лист сенатора Лімановського до президента Мосціцького (цей лист сконфіскований в усій опозиційній пресі). По таких сензаційних подіях мусіло прийти затише, хочби на те, щоби люди відпочали та засталили свої нерви для евентуального напливу нових сензацій. Бо такі сензації не є неможливі. Вони вже тепер так, якби підготовлялися.

А підготовляються вони всіляко. Перш за все в деяких органах польської преси, як санаційної, так і опозиційної появилися заклики до „внутрішньої згоди“ між обома воюючими тепер між собою безкровно у Польщі таборами. З одної сторони пишуть про потребу такої згоди ендецькі органи „Дзеннік Бидґоскі“ і варшавська „Жечпосполіта“, а з другої сторони „Глос Правди“ і „Пшедсвіт“, що оба є органами санації. Та ці проєкти внутрішньої згоди не найшли покищо сприяючого відгомону в органах опозиційної преси. Варшавський „Роботнік“, як центральний орган пепеесів, поставився до неї не тільки критично, але й наскрізь неґативно. „Ні, панове, — пише він — нас ті деклямації про „внутрішню згоду“ нічо і нічо не обходять“, бо „сіється гнів і ненависть вчинками, а соловіїними трелями слів приманюється до згоди“. „Наше гасло: — кінчить „Роботнік“ — „геть з внутрішньою згодою“.

Ніякого відгомону на проєктовану „внутрішню згоду“ не чути покищо і з боку такого противника санації як ендеція. Але ми маємо на думці безпосередній відгомін, просто відповідь на оферту. З незвичайно їдких та гострих статтей Новачинського у „Ґазеті Варшавській“ виходило б, що про якінебудь психічні дані для згоди між санацією та ендецією не може бути мови. Але прочитавши в останніх числах тієїж „Ґазети Варшавської“ чотири програмових статті одного з лідерів ендеції Рибарського на тему: „Проблема правління в Польщі“, приходиш до висновку, що воно не так. Ці статті спокійні, аж надто спокійні, ба, що більше: автор їх стає при оцінці т. зв. соймовладства перед травневим переворотом недвозначно на становищі санації. Правда, він не погоджується з тим, що є, але перестерігає всіх перед тим, що було до травня 1926 р. Словом, якась переоцінка дотеперішньої тактики. До чого вона веде — не відомо. І тому мимоволі кладеться її у звязок з теперішніми балачками про „внутрішню згоду“.

Не можна не розглядати на площині цієї атмосфери „згоди“ і тієї обставини, що звичайно спокійний та зрівноважений і відданий тепер санації краківський „Час“ помістив у високій мірі менторську передовицю на тему „партійних бійок“, хоч, що правда, не в Польщі, але... в Австрії. Та це значіння тієї статті не зменшує, а навпаки, може її підняти до рівня своєрідної метафоричної символіки. Словом, не можна сказати, що в Польщі нічого не діється. Бо, як бачимо, дещо підготовляється, а підготовка — це теж праця, дія, а не застій.

Але й на тому не кінець. Бо починається вже рух і в варшавському державному центрі. Премієр Світальський вернув з відпустки і обняв урядування. А ввійшовши в курс державних справ негайно поїхав до Друскенік (місце побуту марш. Пілсудського) у товаристві голови Клюбу ББ посла Славека. В деяких орґанах польської преси появилися вже вістки про те, що на тому зїзді порішать справу далекосяглої ваги, а саме справу дальшої долі кабінету Світальського. Кажуть, що з того кабінету невдоволена ґрупа т. зв. полковників і ґрупа бартлівців. Підтримують цей кабінет тільки люди з т. зв. „четвертої бриґади“, себ-то полк. Славек і його прихильники з Клюбу ББ, з чого знов висновок, що санація внутрі сильно розбита, як у Клюбі ББ, так і поза ним. Називають вже і кандидатів на премієрів, як ґен. Сосинковського і аполітичного проф. Цолля з Кракова. Отже в Польщі політичне плесо не таке то спокійне як на перший погляд видається. І це зовсім природне, бо який би не був уряд, то мусить вже от хочби остаточно усталити свою тактику відносно сойму. Теперішний уряд ще не стрічався з соймом. А згідно з конституцією хоч не хоч уряд мусить скликати сойм на бюджетову сесію найпізніше до кінця жовтня. На тому підкладі теж можуть зродитись неабиякі політичні сензації та несподіванки. Підсумовуючи сказане, треба ствердити, що теперішня політична передишка в Польщі готовить нас до численних і ріжноманітних політичних несподіванок.

Брати й „брати“.

(Від нашого кореспондента.)

Луцьк, 20. серпня 1929 р.

I.

Дуже неприємне, навіть прикре питання.

Але що ж робити! Треба його порушити, бо висовує його само життя. І не тільки тут, на наших землях, але й у далекій Франції.

Маю на увазі виклад про Волинь д-ра М. Левицького 20. мин. липня в Шалеті. „Тризуб“, (ч. 31—32), подаючи звіт з цього викладу, каже, що він ствердив такі факти: „усвідомлення селянства в національному напрямі“ і „поліпшення матеріяльного становища селянства, головним чином завдяки його власній самодіяльности й поширенню сітки українських економічних установ.

Хто ж це зробив: Очевидно, в найбільшій мірі зробили це, не зважаючи на „несприятливі умови, відомі всім з преси“, українські інтеліґенти: просвітяни, кооператори, публіцисти, працьовники на сільсько-господарському полі, а далі — реферати, конференції, свята й т. д. Треба ще додати, що серед цих інтеліґентів є найбільше таких, які, терплячи на кожному кроці від цих „несприятливих умов“, мусіли одночасно міцно боротися, щоби не вмерти з голоду. На що ж заслуговують такі працьовники, про результати праці яких несоромно оповісти навіть у Франції? Нехай відповідають собі самі читачі, а ми тимчасом скажемо про інші моменти викладу д-ра М. Левицького.

„Тризуб“ передає їх так:

„Не можна обминути тут зауваження шановного лектора про тяжке моральне становище наддніпрянської еміґрації, що по тим чи іншим причинам опинилася на Волині. Еміґрація ця находиться, так би мовити, між двох вогнів. З одного болу поляки, проти яких еміґранти, як чужинці, не мають можливости виступати в той спосіб, як це роблять місцеві українці, польські піддані (?); з другого боку, корінні мешканці, українці, головним чином, інтеліґенція, яка не може, або не хоче зрозуміти становища еміґрації, вимагає від неї того, чого вона не може дати.“

Закид „корінним мешканцям“ Волині, українцям, дуже тяжкий! Виходить, що вони такі нерозумні й не чулі, що не можуть, чи не хочуть зрозуміти становища еміґрантів; остільки вони жорстокі, що вимагають від них того, „чого вони не можуть дати“, а саме: „виступати проти поляків у той спосіб, як це роблять місцеві українці“.

Уявляю собі, що повинні були думати про волиняків еміґранти у Франції і які гіркі почуття повинні були наповнювати їхні зболілі за батьківщиною серця.

Та на жаль, вони введені в блуд. *Є неправдою, що волиняки вимагали коли-небудь від еміґрантів виступати проти поляків.* Місцеві українці добре розуміють положення еміґрантів і виявили велику братню турботу про їхнє моральне положення, а по-декуди й про положення матеріяльне. Потрібні були освітники, кооператори й інші громадські робітники. І на всі вільні місця запрошували еміґрантів. Їх вибирали й до самоврядування. Їх кликали і до праці в українській церкві та школі.

— Брак людей до культурно-освітньої й економічної праці, — говорили їм, — йдіть до нас, працюйте, заробляйте на шматок хліба й прийміть від нас за це щиру братню подяку.

І чи не раділи місцеві українці, коли до Луцька був призначений о. протопресвітер Пащевський, до Володимира — архим. Полікарп (Сикорський), до кремянецької семинарії прот. Ґабинський? Чи не підтримувало місцеве громадянство звільненого о. Ґубу. Чи не оцінювало воно корисної праці кооператорів, як пп. Ковалевського, Олександровича, Савицького й інш.? Чи не витало запрошення на посаду вчителя в Луцькій українській ґімназії д-ра М. Левицького й інших? Чи не підтримувало воно українських адвокатів пп. Багриніського, Степуру, Карнаухова й інш.? Чи взагалі хоч би де-небудь робило ріжницю між собою й „еміґрантами“? Ні!

Місцеві українці ставили лише одну виразну умову: *„Через те, що ваше становище тяжке, і ви не можете вести політичної роботи так, як можемо ми, не мішайтесь до політики й працюйте лише на ґрунті культурно-освітньому та економічному“.*

Хіба ж це те, чого „не можуть дати“ еміґранти? Хіба ж ця вимога не є охороною еміґрантів від тих неприємностей, на які наражається кожний політичний діяч?

Хто з еміґрантів не хотів працювати й на цих аполітичних ділянках, міг жити лише для себе, не вступаючи в члени ні до кооперації ні „Просвіти“ (в Луцьку є такі). І чи хто з місцевих відцурувався їх? Теж таких фактів нема.

— „Не мішайтеся до політики“, — ось єдина вимога, яка була поставлена еміґрантам, вимога, як бачимо, така, яка не тільки не могла витворити для еміґрантів „тяжкого морального становища“, але навпаки, творила для них дуже легке становище як моральне так і громадське.

Але ця *одинока вимога не була виконана* в цілости. *Еміґрантам захотілося політики*, захотілося говорити від імени місцевих мас, у яких забирали школи, церкви, варстат праці. І говорити не те, що говорили ці маси, а те, що наказували їм ті, що це робили.

Правда, до цеї політичної роботи заанґажовувалися спочатку одиниці: Оскілко, Горемика й ще де-хто. Решта ж еміґрантів заховувалися з гідністю. Але потім почали ставати на ховзький політичний ґрунт і інші — у Луцьку, Ковлі, Рівному й т. д. Нарешті появилася й еміґрантська „Нива“, створена для продовження роботи Горемик: одурювання нашого селянства й перешкаджання тим, що „освідомлювали“ селянство і творили „сітку економічних установ“, щоби підняти добробут народу.

Одначе, — кажу, — цею шкідливою для української культурно-освітньої та економічної справи, роботою займалися лише одиниці. Коли прийшли вибори в 1928 році, чесні еміґранти, щоб утриматися на аполітичній площині й не шкодити місцевим українцям, не дали згоди на

дистављення своїх кандидатур на послів і сенаторів, з листи ч. 1, у тому числі д-р М. Левицький, протопресв. Пащевський та інші. Пішов на це лише п. Богуславський, до якого ті самі еміґранти почали ставитися з застереженням.

II.

Так було до призначення на становище Волинського воєводи п. Юзефського. І ось з осени м. р. все раптом міняється. Неначе по якомусь наказу згори досі аполітичні еміґранти, культурники, кооператори, вчителі починають без тями лізти в політику. В першу чергу, звичайно, чолові. Не втримався навіть д-р М. Левицький. і разом з інж. Пилипчуком ускочив у реґіональну раду. А політика то така істота, яка, вхопивши за палець, втягає з головою. Хто сказав *а*, мусів сказати й *б*. Ставши на шлях угодовецької політики, д-р М. Левицький, інж. Пилипчук та інші покотилися вниз дуже швидко.

Для підштовхування їх по похилій площині перенесено з Варшави „Ниву“. Почався огидливий танок під сльози й зойки оцих корінних мешканців“. Як з помийниці, полилися з „Ниви“, що стала орґаном тієї групи, яку очолює п. Пилипчук, всілякі бруди. Полилися на голови місцевих українців, що „освідомлювали селянство“ і творили „сітку економічних установ“, що вкладали всі свої сили й все українське серце, щоби хоч що-небудь зробити для свого нещасного народу „у время люте“. Полилися брехні, доноси, наклепи, найогиднішa лайка, якої досі на сторінках української преси ще не зустрічалося.

Оці бруди виливалися виключно на тих інтеліґентів, що працювали в Просвіті й кооперації, що робили національно-освідомлюючу й господарсько-будівничу роботу.

Такого паскудства, лайдацтва і цинізму, до якого дійшла „Нива“, назовні орґан пп. Пилипчуків та інших, а в дійсности орґан тих, що стремлять до припинення оцеї освідомлюючої й господарської роботи, Волинь досі не бачила. Врешті, кому раз попалася в руки „Нива“, той має поняття, що це за орґан.

Обкидано болотом і брудом місцевих „корінних“ українців з метою викликати до них зневоження з боку мас і відсунути їх від освітніх та економічних установ. Та маси зорієнтувалися значно швидче, ніж де-які інтеліґенти, і на зрадницьку роботу „Ниви“ відповіли призирством. Понад двіста представників сіл на зборах Просвіти в Луцьку одноголосно постановили не допускати цеї рептильки до філій, а коли будуть надсилати її даром, викидати.

Згоджуюсь, що це був поличник не тільки для „Ниви“, але й для всіх тих еміґрантів, що пішли за нею. В цьому відношенні ці еміґранти дійсно опинилися в „тяжкому моральному положенні“. Та цей моральний удар не спинив їх.

Знов таки неначе по чийомусь наказу почалась робота над створенням орґанізацій, рівнорядних до тих, які „освідомлювали“ селянство й дали йому „сітку економічних установ“, при одночасному обкиданні їх болотом“.

Ці еміґранти контра „Просвіти“ творять „Рідну Хату“. Щоби знищити „Українбанк“, закладають „Укр. Кред. Банк“, щоби зруйнувати „сітку“ українських кооператив, обливають її помиями, закликаючи селянство до якоїсь „новітньої“ кооперації“ що на волинській мові значить — до кооперації мішаної, хрунівської. Ті самі еміґранти за допомогою поліції захоплюють справи Чеснохресного Братства, відпихаючи від нього „корінних“ мешканців. Зібравши собі маленький гурток, вибирають самі себе до ради нового товариства імени Лесі Українки, статут якого затвердила влада в 24 години, коли „корінні“ українці й місяцями не можуть осягнути чогось подібного. Т-во це було таким способом зорґанізоване на те, щоби вирвати з рук місцевих українців українську ґімназію в Луцьку. Щоби заглушити голос місцевого населення, яке упоминається за свої законні права, еміґранти самочинно, не маючи на це ні від кого уповажнення, промовляють від його імени на ріжних святах і прияттях, заявляючи, що населення вже все має й дуже задоволене.

Так брутально, по зрадницьки фальшується сумна наша дійсність і голос народу. А п. Певний у „Пшеґл. Волинському“ сфальшував навіть історію козацьких війн, кажучи, що це була лише соціяльна, а не визвольна боротьба. Отже, по історії цих еміґрантів і Богдан Хмельницький був лише звичайним бунтівником против поміщиків, а не творцем самостійности України.

Для чого все це робиться? Чому це робиться? Навіщо потрібне еміґрантам оце „розсвідомлення“ мас, оце руйнування освітніх та економічних установ“, оце затроювання української душі?

А вся хрунівська зрадницька робота на північно-західніх землях власне робиться майже виключно руками еміґрантів. Не робити цеї шкідливої політиканської роботи було й є єдиним домаганням місцевого українського населення.

Тут вважаю своїм обов'язком заявити, що далеко не всі еміґранти так низько впали. Лише де-яка частина їх на чолі з б. міністрами розводить оцю хруніяду, є еміґранти, які не доторкуються до „серебренників“ і осуджують своїх блудних братів. Але горе їм: „не відають ні дня ні часу“, коли можуть звалитися на них ріжні неприємности з боку своїх же“. Врешті це справа не наша, а самої еміґрації.

Українці Волині добре розуміють тяжке моральне, а іноді й матеріяльне положення еміґрантів, бо чимало синів Волині ділило з ними еміґрантські злидні й таборові „сидіння“. І волиняки не роблять жадної ріжниці між наддніпрянцями і своїми волиняками, ставлячись до них, як до рідних братів. ***Але остільки, оскільки ті не роблять оцеї братовбичої політики***, не виривають у них з рук здобутків довгої, тяжкої освітньої й економічної праці, не служать денаціоналізації та руїні, не є творцями тих „несприятливих умов“, про які говориться в звіті про виклад д-ра М. Левицького.

Напочатку я зазначив, що неприємне, прикре є це питання. Але раніше чи пізніше воно мусіло бути порушене, бо вже й „каміння вопіють“.

Сподіваюся, що ні один еміґрант (уживаю терміну, якого ужив „Тризуб“), який не приклав руки до хрунівської роботи, не візьме на свій рахунок сказаного вище й не змінить свого братерського відношення до волиняків. І навпаки, кожний еміґрант, чесний син свого народу, підтвердить, що все сказане тут відповідає дійсности.

Ми знаємо, що крик наболілої волинської душі „Нива“, своїм звичаєм, спробує залити новим цебром бруду й наклепів.

Та на горе їй, ні один „корінний“ українець, шануючи себе й рідне слово, ніколи не відповідав на брехні й бруди подібного роду рептильок і відповідати словом не буде. На це є інші відповіді. Наприкінці так і хочеться повторити Шевченкові слова: „схаменіться, будьте люде“.. Та... нас зрозуміють ті добрі наші брати-еміґранти, що бачать правдиве життя і положення волинського населення.

В. Островський

З українських памяток у Чехословаччині.

Памятник Української Бриґади в Нім. Яблінним.

Коли доїзджаєте до невеличкого містечка Німецького Яблінного біля саксонської границі, праворуч під невеличким ліском вже здалека його видко. Мигнули на міському цвинтарі сумні кипариси й туї, і поїзд з розгоном покотився з горбка на міст та зупинився на невеличкому двірці в Нім. Яблінним.

Як вийти з двірця, то за кілька хвилин ідеться вже попід віядукт та переходиться на полеву дорогу, на котрій десь-не-десь лежать іще ялові кружляки — останки з колишньої, мощеної таборової дороги. Запорошена отся дорога тепер пуста й живої душі на ній не видати. Рівнож пуста й мертва долина, на котрій колись був табор пятитисячної Бриґади. На його місці — широке поле, на котрому вигинається на вітрі густе жито.

Звідсіля на стрілецький цвинтар зайти легко, бо за мостом, на роздоріжжі, є деревляна табличка з написом: „Zum Russenwaldfriedhof“. Звідти на цвинтар двацять або двацятьпять хвилин вільного ходу полевою доріжкою між хвилюючим, високим збіжам.

Ідете під горбок в північно-західну сторону поля і бачите, як нагло по правій руці виростає ізза жита крайок смерекового ліса. Це там, думаєте, й у вас серце защемить із глибокого жалю..

Лісок на овиді підноситься, рідшає, світиться між деревами своїми прогалинами, а на тлі його зелені видніє сірий вершок памятника Української Бриґади. Там похована наша слава!

Знову переходите невеличке роздоріжжя і звідсіля на цвинтар лиш дві хвилі ходу.

Д-р ВОЛОДИМИР БІРЧАК.

Дрогобицький бунт.

(Продовження.)

Щож робила міліція? Робила те, що робить все і всюди міліція: *під покришкою роблення порядку, робила великий непорядок*. Я бачив працю віденської міліції з початком 1920-го р. Вечором входило їх кількох до каварні чи реставрації і шукали „ворога“. Провірювали виказки гостей, а потім знаходили якийсь непорядок і счиняли крик. Власник успокоював. — Панове помучені працею, прошу сісти й відпочивати! — Приношено вино, міліціянти покріпляли свої сили, напоминали вже по батьківськи власника, щоб другим разом все було в порядку й відходили до — другої реставрації. Так було воно у Відні 1920 р. — а чи могло бути інакше в Дрогобичі в 1918 р.?

Д-р М. Конрад („Ще про дрогобицький бунт“ — „Діло“, ч. 159.) так говорить про працю тієї міліції: „За ніяку ціну не хотіли відійти на фронт. ...Як військові, вони могли квітувати особисті порахунки з немилими собі, чи своїм близьким одиницям і дошкулювати їм ненадійними ревізіями, реквізиціями і т. д.“

Чиж не було це роблення великого непорядку?

III.

По висланні сотн. Укарми на фронт, прийшов до Дрогобича на команданта майор Іван Грабовенський. Заки перейду до змалювання дальшого конфлікту з міліцією, мушу зробити один екскурс.

І. Калічак у своїх причинках („Діло“, ч. 153.) каже, що командантів було в Дрогобичі „шість а може й більше. (?) Причин їх скорого перенощення не подаю, одначе скажу, що їх переносили наші міністерства (котрі?!) й Начальна Команда, бо до того мали в руках за багато даних... (яких?). Тому не треба дуже дивуватися, що усуненому командантові було жаль відходити з Дрогобича“. З повищих, нефортунно сказаних слів випливає багацько і — ніщо. Ніщо, бо й ніби нічого злого про тих командантів не сказано. Випливає і багацько, бо кажеться, що проти тих командантів було багато даних... і крапки! Певно, що недобрих даних, бож за ці дані їх перенощено!

В Дрогобичі не було „шість, а може й більше командантів“, але було їх всього чотирьох; пятим був переходово сотн. Букшований, але тільки переходово, по бунті. Трьох, з тих чотирьох командантів зложили голову за нашу Батьківщину і нині вже не в силі себе боронити. Як військовий відпоручник уряду в Дрогобичі працював я з тими командантами, тому стаю в їх обороні. Неправдою є й те, що їх переносили міністерства (?) й Начальна Команда за якісь „дані...“ А правдою є ось що:

Дня 2. листопада 1918 р. зачали ми переймати владу без ніякого військового команданта. Серед хаосу переймання урядів, збоження муніції і т. д. зявився четар австр. армії Омелян Тустанівський. Він приїхав з села і не знав, що сталося. Між мною і ним була така розмова:

— Омельку, ставайте на чоло нашого війська!

— Пане професор, я не знаю, що сталося. Я боюся рискувати.

— Я маю жінку й діти і не боюся, а ти, молодий, боїшся?

— Пане професор, я вже йду. Кажіть, що маю робити! — і він пішов — аж голову зложив за Україну.

Тустанівський обняв команду рано 2. XI. 1918 р. Був четарем. Одначе Дрогобич вимагав команданта вищого ступеня, тому й іменували ми його таки рано 2. XI. сотником. Був рішучим, добрим командантом. Але до кількох днів зібралося вже около двацять старшин, що вертали з поля. Були між ними поручники і правдиві сотники, тож деякі з них дивилися криво на новопеченого сотника. Я скликав нараду старшин це було 4. або 5. листопада 1918 р. Крім інших пекучих справ, про які тут не згадую, поставив я на порядок нарад установлення команданта. До дискусії я не мішався. Самі старшини піднесли, що О. Тустанівський із всіх кандидатів найбільш ідейний (вже в ґімназії читав багацько, орґанізував ґімназійні кружки, інтересувався українським життям) і найбільш енерґічний. Його вибрали *одноголосно* командантом. Коли ж занято Борислав і туди треба було вислати енерґійного та розумного команданта, УНР. в Дрогобичі вислала сотн. Тустанівського, четаря С. Кужіля та інших!

Це був перший дрогобицький командант, що відійшов з Дрогобича не за якісь дані з крапками; навпаки — із всіх дрогобицьких старшин уважаю його найвідповіднішим заняти тяжку позицію в Бориславі. По сотн. Тустанівськім став командантом у Дрогобичі сотн. Укарма. Мабуть з кінцем січня 1919 р. вислала його Обласна Військова Команда Стрий в поле під Перемишль (Крукеничі), а на його місце прийшов майор Іван Грабовенський. Полк. Коссак пояснював мені зміну так: Повітовий комісар у Дрогобичі (д-р А. Горбачевський) був послом до парляменту, головою У. Н. Р. (С. Вітик) був теж послом до парляменту, отже треба, щоби й повітовим командантом був старшина, котрий їм хоч трохи дорівнює. Таким є майор Грабовенський, що був заступником посла до парляменту.

(Продовження буде.)

Перед вами памятник вже наче на долоні, а кругом нього дванацять стовпців, ніби апостолів, із заржавілими, тяжкими ланцюхами. Перед памятником сидить старий кобзар і глибоко задумався над нашим минулим... Старець з бандурою наче живий, а освічений раннім сонцем, здається, що ось-ось підніметься й заговорить до вас гробовим голосом. Ви чомусь тремтите перед цим старцем, і мимоволі припадаєте перед ним на коліна та схиляєтесь у німому поклоні. Як піднесетеся з землі, то бачите, що голова кобзаря від дощів почорніла і зробилася удвоє старша. Згорбився дідусь на свойому почесному сідалі й мабуть не хоче бачити, що біля нього діється...

Над кобзарем, по обох боках памятника, виховбано на камені два гуцульські хрести з написом: У. Н. Р. В середині цих хрестів є тризуби, а в їх долішніх раменах: 1918.

Вершок памятника увінчаний викованим калиновим вінцем, зпід котрого вистають дві гетьманські булави, а під ними позолочувані числа: 1921. Є це рік, в котрім Бригада памятник будувала.

В долі, з фронтової сторони, є позолочуваний вірш:

Слава не поляже!
Не поляже, а розкаже,
Що ділось в світі.
Чия правда, Чия кривда
І чиї ми діти.

Цей самий вірш вирито на бічній стіні по чеськи й по німецьки.

Не лиш Шевченко каже отсі безсмертні слова, але їх нашіптують вам до вуха й імена Тих, що тут на віки зложили свої кости. Тут, на яблонівському цвинтарі, лежить одна стрілецька чета, трицятьодин душ із стрілецького товариства...

Написи на задній стороні памятника, колись чорно-читкі, тепер вибілілі, від дощу позаростали дрібоньким, камяним мохом так, що декотрі стрілецькі імена голим оком годі вже прочитати. Треба по них сувати пальцями і слябізувати, аби зложити імена тих, що тут поховані. Імена померших є в двох кольонах:

бул. Петро Валюк,
десят. Іван Фасоляк,
„ Мих. Хопта,
віст. Іван Созанський,
„ Марко Панищак,
ст. стр. Іван Луць,
„ Іван Цап,
однор. Борис Стефанщук,
стр. Яким Луців,
„ Юліян Кульчицький,
„ Роман Петрів,
„ Никола Дуняк,
„ Іван Максимів,
„ Пилип Гарбар,
„ Йосиф Кріль,
„ Мих. Поліщак,
„ Іван Крисько,
„ Стеф. Томиньчук,
„ Дм. Малоголовка,
„ Яків Жалобко,
„ Василь Сапушин,
„ Федь Гнатишак,
„ Ник. Красовський,
„ Мих. Гарилюк,
„ Стеф. Лисак,
„ Лука Гуда,
„ Ник. Рівний,
„ Осип Ільків,
„ Семен Гудзей,
„ Петро Шевчук,
однор. Василь Стареправо.

Стрілецькі могили недалеко, за високим плотом. На цвинтар входиться скриплячою, деревляною брамою і зараз вас огортає могильний спокій, маєстат котрого збільшають ще шумлячі смереки й сосни. В одній части цвинтаря лежить зо дві сотні москалів — давніх полонених. В другій части кладовища шукаєте своїх, бо ви їх знаєте від 1919 р. Минулого року вже здалека було видно стрілецькі хрести з українськими написами, а під табличками були зложені навхрест два деревляні мечі. Тих хрестів цього року вже нема і ви дивуєтесь, чому їх позабирано, хоч вони ні троха не були спорохнявілі. Замісць хрестів — на невеличких стовпчиках бачите зелені, бляшані таблички, а на них білим написом зладжені імена, писані по чеськи. Є там зазначена частина, степень, імя й назвище, рік уродження, день, місяць і рік смерти.

На жаль, деякі стрілецькі імена на нагробних табличках є так сильно поперекручувані, що якби не було на памятнику правдивих імен, то ви напевно сумнівалисяб, чи тут саме лежать стрільці з Бриґади. Як цей писар-анальфабет поперекручував імена померших, хай говорять імена отсих стрільців:

Ruský vojin (!) 1. Ukr. br. P. Pl. 1.—1. Prapor, Kriskyev (Крисько), Ruský vojin (!) 1. Ukr. br. 1. Pl. odd. str. pušek (відділ скорострілів) Poličak (Поліщак). Таких „русских воінів“ є тут більше: Luč (Луць), Sezanský (Созанський), Krasovský (Красовський), Knatyčuk (Гнатишак), Cap (Цап), Tomyčuk (Томиньчук), Sapusin (Сапушин), Zalobko (Жалобко), Matyhotov (Малоголовка), Panyščak (Панищак), Petřiv (Петрів), Maxmiv (Максимів). Крім цього на яблонівському цвинтарі похоронені й діти: Deti ukraj. vojina Leo-Liduna Jankovský (Янківські).

Так виглядають нині написи на стрілецькому цвинтарі в Daur-Ґабель!

Бриґада виставила памятник своїм помершим борцям у тій надії, що українське громадянство про нього незабуде. Одначе мало хто туди ходить на прощу... А нагробні написи свідчать, що без української контролі й опіки робляться там ріжні, небажані зміни. Тому найвищий час, аби відповідні наші чинники в ЧСР. заінтересувалися памятником Бриґади і постаралися про правдиві написи. Крім цього памятник потребує вже відновлення, бо між поодинокими камінними бльоками поробилися шілини, куди заходить дощ і сніг. На вершок, під калиновий вінок, безумовно треба дати мідяний дашок на те, щоб вода по памятнику не стікала в долину й не заливала імен тих, котрі для нас живучих віддали все.

Памятником і цвинтарем опікувався дотепер маґістрат міста Daur-Ґабель (Нім. Яблінного). Того команда Бриґади при передачі памятника від нього жадала й мабуть лишила на це відповідні фонди. Місто про памятник остільки дбає, що ним опікується призначений на це старець-робітник. Всі могилки є у взірцевому порядку, а на декотрих навіть росте барвінок... Пісок біля памятника є чистенько вигребаний граблями, а муравник викроєний у виді щиту. В куточку є й дві зелені лавочки, на котрих прибувший паломник може відпочати і згадати Тих, що тут зложили свої кости до вічного сну.

Ілько Калічак.

Брно, 1. VII. 1929.

В старинній столиці Провансу.

(Лист з Франції.)

(Докінчення.)

По кількох хвилинах розмови книгар зрозумів мене і скоро я мав безліч ріжних книжок по провансальськи, переважно клясиків неопровансальського письменства. Деякі вийшли вже у кількох виданнях і навіть новітніх (з 1927 і 1929 рр.). Отже попит на провансальську книгу є. Її читають і купують переважно сільські інтеліґенти. Бо на селі провансальська мова все ще жива і побідно витримує наступ французької мови з півночи.

Небіж великого провансальського поета, також Ф. Містраль, в цікавім нарисі: „Авініон, столиця фелібризму“, з приводу цього з підкресленням зазначив: „Для нас, що родилися у цім куті та які говоримо нею щодня, любимо її до нестями, хочемо ввести її до шкільних програм, щоби її вчити та шанувати, як вона цього заслугує, для нас ця „мова любови“, є батьківщиною і свободою“.

Отже перші і зверхні враження з Авініону заводять провансальофіла. Провансальський рух, немов річка у гірському Красі, що переважно пропадає під землю, щоби час від часу виринати стихійно на поверхню. В цім я міг переконатися ще у перший день мойого побуту в Авініоні. Мою увагу звернув великий афіш на міському театрі, заповідаючи врочисту виставу з нагоди конгресу французьких письменників, що саме відбувається (1.—3. серпня) в Авініоні і де зокрема маніфестується т. зв. літературний реґіоналізм, яким сучасна Франція є сильно пересякнена, помимо культурної геґемонії Парижа. Тому саме цей конґрес скликаний був до Авініону, тому в його програмі чимало місця присвячено ознайомленню з національно-культурними прямуваннями сучасного Провансу, а передовсім ознайомленню з його головними осередками (Арлем, Ексем і, розуміється — Майяном). Природно, що і програма вечірки у театрі була складена виключно з провансальських точок.

Розуміється, я з великою втіхою використав

М. СТИРАНКА.

Що діється на Лемківщині?

(Враження, балачки, чутки.)

(Продовження.)

А так вишукали для нас такого батюшку, що буде довго.

Десь був парохом у дрогобицькім повіті. Наним парохом, але втік з москалями. Там перейшов на православє. І добре поводилося. Діти російські школи покінчили. Та прийшли більшевики і появилася там Україна. „Який ти русский, батюшка?, — казали українці та кацапи. Ти з галицької ґубернії прийшов до нас попом, і по мові знаєм, що ти українець. Убірайся, сволоч, в рідну ґубернію між своїх українців. Разом з ними терпи, а ми собі вже якось дамо раду без таких, як ти“! Заладував батюшка матушку до „теплушки“ тай „убрался“. Та кудиж йти — істинно русскому в Ґаліції, а неістинному і навіть не русскому у Росії великій, яка має його за українця? „Убрался“ туди, де темнота кромішная, де ще досі істинно русскість по нерусских мозгах блукає — у Закарпатську Україну чи пак Прикарпатскую Русь виїхав з матушкою ж та з младенцами. Але і там згодом прикарило. Тож вернув у Ґаліцію, між свіжо наверені на православя лемки. Каже, що митрополит Андрей до него листи пише тай просить, тай благає, тай крилошанство обіцює, аби повернув на свою парохію в дрогобицьке, але він цього не зробить. Лемки слухають тай боготворять довгу русску бороду й ученого, як і всі священики, свого батюшку. Поставили часовню для него і попівство будують.

А працює над народом, заложив читальню, чи може веде кооперативу?

Та де-де-е-е! Перед можними, як всі батюшки, гнеться. На третого мая, що в сім році припадав в Великодну пятницю, вносив прошення до старостства, щоби позволили перенести на світлий вівторок. Ов, яку відправу мав?! З проповідею...

А як метрики провадить?

Як провадить? Та так: з переду по польськи, а здругого боку по російськи.

Кілько той батюшка нагрішив за свойого життя супроти власного народу! А Лемки найбільшими почестями оточують його!

А кооперативний інструктор Б-ук розщибається по Лемківщині з ось якими промовами:

„Лемки, гоніть Україну! Тримайтеся православия. Тримайтеся русского союза. Росія велика, а Україна — то Коцоловський. Памятай, православний лемку, що від України до поляка один крок був тай буде. Талєргоф свідком, що це правда. Чуєш: один крок, чуєте православні? — один крок...

Якжеж реаґують гр.-кат. парохи на таку роботу?

Один з них, муж великої поваги, радив так:

„Нам байдуже, що такий говорить. Священству повинна бути байдужою і кооперація. Сяк чи так — це соціялізм. Приватний торговець — наш ідеал. Виробляти нам собі поважний, елємент, а не соціялістів“.

Раз один з священиків подав приклад на те, який елємент виробляється на селі приватною торговлею. Його попередник винайшов десь аж у Кракові свойого торговця і спровадив до села. Улекшив йому відкриття крамниці, спомагав капіталом, виробляв добру опінію. Головно тією підтримкою зросла крамниця, зросла так, що торговець відкрив власну пекарню. Нині він говорить до пароха ось як: „Ви від мене залежите, а не я від Вас! Яж маю більше значіння в селі між священик. Не беру ні за похорони, ні за шлюби. А як захочу, то завтра буде в селі православя!“ Так говорить порослий на Лемківщині в піря наш приватний торговець, колись свідомий українець, походженням зі сходу...

„Отже не приватна торговля — сказав на соборчику, на основі даного прикладу згаданий священик — а праця в кооперації. Працюючи в кооперативі як слід, священик показує, що піклується і житєвими потребами парохіян. Це для зматеріялізованого лемка має першорядне значіння. Якби ми були для лемка з пожертвованням працювали, то ніяка схизма не булаб потягала його“...

Того самого тижня йшла по Лемківщині вістка, що українці будуть закладати, і вже закладають, кооперативи, щоби не допустити Лемківщину до русского православя. Бо в гр.-кат. парохів *„русской мисли“* днює й ночує згаданий кооперативний інструктор ще й з помічниками. Бо один з парохів такої „мисли“ в приступі щирости так говорив за себе і за своїх однодумців: „Не знам, які Ваші убежденія. Лем я собі думам, што добре роблять, переходячи на православє. Я ще перед війною хотів те зробити, та австріяці не дали. Я сам перейшовби з парохіянами, лем ще кусцік боюся, що то може справди варшавське“...

А Ви, отче декан, — питаю одного — що робите, як поживаєте? Зачуваю, що з виїмком трьох сіл всі в деканаті перейшли на православя. Робіть щось для ратування решти бодай у Вашій власній парохії. Таж ще якась частина при Вас.

Щож я зроблю? Най діється Божа воля. Мусимо терпеливо перебути це люте время. — Господь захоче, то змінить.

Як, з чого проживає о. декан? — питаю по його відході.

(Докінчення буде.)

цю несподівану і дуже бажану нагоду. В театрі я побачив ту провансальську стихію, якої надармо шукав перед тим кілька годин на вулицях Авініону. Тут почув я вперше живу і розговірну провансальську мову, котру, значить її пасивно, очевидно розумів, але яка цілком ріжниться не тільки від французької, але й від усіх інших романських мов, крім хіба — каталонської, яку в дечім незвичайно нагадує. Жіноцтво явилось в театрі у національних костюмах, головно арлемського типу. Чимало молоді та хлопців також було в національних убраннях. Грала місцева провансальська симфонічна орхестра, в якій майже на половину учасників становили жінки.

Найцікавішим був виступ провансальського хору з недавно заложеної музичної школи. Співав він релігійні та світські, старі й нові провансальські пісні. Це — провансальська капеля. Невелика числом — всього 24 співаків: жінок і чоловіків — з чудовою технікою і непоганим голосовим матеріялом, вона має всі дані для успішного майбутнього розвитку. А провансальська пісня гарна, як усі народні пісні взагалі. Модерно аранжуються вони переважно на зразок „Почаївського Канту", правда, покищо з меншою музикальною фінезією ніж у покійного Леонтовича. Останньою точкою концерту була знаменита „Пісня чаші", Містраля, що стала гимном усіх народів, що мають подібні до провансальців прямування. Коли його почали співати, я автоматично встав. За мною піднявся мій ряд — потім сусідні — партер здивовано на разі дивився. При другім куплеті вже майже всі стояли і оплескували свій гимн майбутности. Сиділо тільки пару місцевих „тоже малоросів". Один з них в антракті переконував мене, що весь цей рух — це романтика, або бляга, а взагалі це нічого серіозного. Таксамо колись казала державно-патріотична Росія, аж врешті загинула на цю несеріозну недугу.

— Ах, ви українець — ви всі сепаратисти!

Ми розійшлися, бачучи, що говоримо на ріжних мовах.

Другою цікавою точкою цього вечора була спроба повторення старовинних славетних провансальських дебат про кохання. Темою був Петрарка, як модерний коханець. Головним конферансєром виступав проф. Бігріо Дарсіль, з фаху лікар, що дав чудову, а рівночасно руйнуючу критику Петрарки під цим оглядом, трактуючи справу суто-клінічно, але незвичайно дотепно, з дійсно провансальським гумором.

На жаль, з уваги на спізнену пору вся ця диспута не могла відбутися до кінця. Реплікував не менше дотепно голова союзу письменників з провінції, проф. Сарнзен, доказуючи цитатами, що Петрарка не тільки писав сонети про кохання, але й дійсно кохав.

Вечір затягнувся майже до год. 1.30 в ночі. Я переконався, що провансальці, як і всі південні народи ставляться до часу дуже легкодушно. Це теж одна з причин, чому північні сусіди мали завжди досить часу для того, щоби впрягти своїх південних сусідів у державне ярмо.

Такі загальні враження з першого дня побуту в столиці Провансу.

О. І. Бочковський.

На організаційному фронті.

Турчанщина.

Дня 14. серпня ц. р. відбув пос. Великанович віче в Красім, а 18. серпня в Долисках. Численна участь селян у вічу свідчить, що і в наших гірських закутинах нарід горнеться до свойого проводу. Одначе всюда запримічується велику матеріяльну нужду і примітивність життєвої обстановки. Недостача заробітків, лиха земля, винищені ліси, еміграційні труднощі — отсе чинники, які спричинюють матеріяльне лихоліття наших гірняків. Всеж таки освітня робота розвивається й тут. У Краснім вже підготовлено терен під читальню „Просвіти", а в Долисках заложено читальню перед місяцем і вона має тепер коло 150 членів. Замітне, що прим. в Долисках всю організаційну роботу взяла на себе сільська молодь (головно брати Ромянчаки) і прекрасно вив'язується зі своєї гарної місії. Популярна газета „Народня Справа" продирається до найдальших гірських закутин. Кооперативи зачинають здобувати щораз ширший терен. Не бракує й тут деморалізаційної роботи ренегата з одинки, пос. „Вікторця", який хотів би всіх втягнути в своє багно. На вічах жалувалися люди на ріжні шикани й дивогляди; прим. при будові гірських малих млинів вимагані пляни перевищають вартість самих млинів... Богато клопоту і коштів спричинює людям припис про зголошування биття телят і т. п., як і недостача спеціяльних оглядачів. Відповідне представлення в цих справах зробив урядові пос. Великанович. На обох вічах населення висловило подяку й довір'я Українській Парл. Репрезентації.

Рогатинщина.

Дня 18-го серпня ц. р. відбулося велике віче в Загірю, яке скликав Повіт. Комітет УНДО. На вічу явилися селяни з Васючина, Явча, Псар, Помонят і Княгиничі в числі около 1.500. Предсідником віча вибрано о. Андрія Пеленського, бувшого пароха тогож села, який довгі роки працював у ньому і в інших селах. Справоздання з діяльности Української Парляментарної Репрезентації зложив у 2-годинній промові пос. Степан Кузик. Потім забирали ще слово Петро Соронович з Явча і Василь Гладій з Княгинич. При кінці громадяни зложили подяку пос. Кузикові й о. Пеленському за уряджения віча і серед звуків національного гимну розійшлися. Годиться зазначити, що праця і в читальні і в кооперативі в Загірю процвітає, завдяки кільком енергічним селянським робітникам. Натомісць у містечку Княгиничах з причини кирині кількох деструктивних одиниць праця завмерла. На будуче треба поіменно пятнувати роботу таких шкідників.

Холмщина.

Дня 3. серпня ц. р. відбув пос. Волод. Кохан посольське справоздавче віче в Павловичах, пов. Грубешів, на Холмщині. Заступлені були на вічу окрім Павлович численні громадяни з Гунятин, Нисмич і Нинович. Віче пройшло в піднесенім настрою братів-холмщаків. Холмщаки — свідомий національний елемент та кожне щире слово приймають з великою вдячністю.

Сокальщина — Володимирщина.

Дня 4-го серпня ц. р. відбув пос. Кохан віче району Городловичі. Заступлені на ньому були громади: Ульвівок, Войславичі, Старгород і Городловичі та з Волині громади: Жджарки і Жджари. Всіх присутніх около 1000 людей. Замітна велика участь жіноцтва.

Дня 19. серпня ц. р. пройшло з великим успіхом віче району Лучиці. Взяли в нім численну участь окрім Лучиць громадяни сіл: Бобятина, Стріча і Мотока з Волині. Реферував пос. Кохан про напрямні політики УНДО та складав звіт з праці Української Парл. Репрезентації. Присутні одобрили становище УНДО в ухвалених одноду́шно резолюціях.

Дивогляди.

Сучасні жебраки.

У Німеччині, в околиці Кассель, арештували мотоциклістів, що їздили по селах і жебрали. Арештовані заявили, що нині жебрацтво пішки не виплачується.

Спосіб на курки.

Американський „курольог" д-р Т. Ренволд з Омага, стейту Небраска, виплекав курки без крил, а деякі навіть і без пазурів на ногах. Він каже, що такі курки будуть більше нестись і тому буде на них більший попит.

Хаос в Газі.

З Гаґи повідомляють, що на конференції 6-ти запрошуючих держав, яка відбулася в четвер 22. серпня ц. р. між год. 6—8 веч. ситуація погіршилася. Франція і Бельгія уступила в дечому Анґлії, зате Італія не хоче йти хочби на найменші уступки Анґлії і дальше обороняє свої праві, які випливають з пляну Юнґа.

Величину напруження ситуації на засіданні ілюструє найкраще цей факт, *що Стреземан по відчитанні свого експозе поставив рубом справу відповідальности на випадок розбиття конференції.*

В часі дискусії Гендерсон, не відступаючи від становища занятого Сновденом, цілий час боронив завзято і енерґічно становища анґлійської делеґації.

Сподіються, що конференція може дати деякі позитивні висліди, але дуже мінімальні, хочби тому, що навіть стріча Бріяна зі Сновденом не вирівнала суперечностей, бо вже на пополудневім засіданні 6-держав ці суперечности виразніше зарисувалися. Зате з німецьких круґів розходяться поголоски, що коли Стреземан не осягне тимчасового порозуміння в справі відсунення заплачення рати, яка після пляну Доза припадає на день 1. вересня, тоді Німеччина буде без огляду на юридичний арґумент платити рати лише після пляну Юнґа. Стреземан виходячи з засідання відповів на запит журналісті: *хаос не до увірення.* Зноваж Гендерсон цілком не хотів дати ніякої відповіди журналістам. *Кажуть, що на засіданні мав Гендерсон заявити, що найпізніше в суботу мусить виїхати з Гаґи разом з цілою делеґацією.*

Тому делеґації однодушно годиться в тому, що в пятницю 23. серпня ц. р. мусить рішитися доля конференції: або порішити її відсунення або теж доручити технічним знавцям опрацювати засади, після яких введеться плян Юнґа в життя.

—o—

Невже морське порозуміння між Англією, Америкою і Японією?

Льондонська преса обговорюючи витворене положення в Газі і полемізуючи зі становищем італійської делеґації намагається скинути на Італію відповідальність за евентуальне розбиття конференції. Загальне враження таке, що конференція гаґська не дасть ніяких вислідів і що в найкращому випадку відсунеться її аж до часу по закінченні нарад в Женеві.

Анґлійська преса радіє з успішного перебігу анґлійсько-американських переговорів і подає сензаційну заяву Гувера, що на випадок неможливости довести морське порозуміння з Францією і Італією, Америка годиться заключити порозуміння морське між Америкою, Анґлією і Японією.

—o—

Дальші бої в Манджурії.

З Шанґаю повідомляють, що начальник манджурських військ оголосив воєнний стан в полосі, в якій знаходиться східньо-китайська залізниця з тої причини, що почалися саботажі на залізничій лінії.

В середу вечером невідомий справник кинув бомбу на паротяг, який приїхав з Харбіну. Один залізничий урядовець є тяжко ранений, двох лекше.

З Пекіну повідомляють, що в місцевости Чаляр, в північно-західній частині Манджурії, прийшло до бою між китайськими відділами і більшовицьким полком піхоти, який намагався перейти границю. Більшовицьке військо послугувалося скорострілами, танками і літаками. В бою брав участь теж відділ кінноти. Вислід бою такий, що китайці мають 90 убитих, а більшовики вернули назад до границі.

—o—

Атентат на Вальдемараса — видуманий.

Варшавський „Експрес Поранни" запевняє на основі вісток своїх ковен. і риських кореспондентів, що вістка про атентат на Вальдемараса, про масові арештування також Поляків цілком неправдива.

—o—

Цепелін летить далі.

З Токіо повідомляють, що Цепелін вилетить в дальшу дорогу в четвер в ночі. Японський уряд висилає 2 торпедовці, які будуть товаришити Цепелінові в дорозі через тихий Океан. В ціли вітяження радіотелеграфічної станції, Цепелін забрав зі собою більшу скількість почтових пакунків, які належать до токійських щоденників.

—o—

Біржа.

Гроші.

Американський долар 8·88·50—8·88·50, канадійський долар 8·79·00—8·80·00, чеська корона 0·26·33—0·26·66 австрійський шілінг 1·25·33—1·26·75, румун. лей 0·05·00 — 0·05·25, французький франк 0·34·50—0·34·80, швайцарський франк 1·71·50—1·71·80, фунт штерлінгів 43·20·00—43·50·00, радянський червінець 17·50—18·00.

Золото: 20 корон 36·30·00—36·50·00, 20 франків 34·20·00—34·50·00, 20 німецьких марок 42·10·00—42·40·00, 10 російських рублів 46·00·00—46·00·00.

Срібло: Австрійська корона 0·63·00—0·63·50 австрійських корон 3·25·00—3·30·00, австрійський фльорен 1·65·00—1·67·00, російський рубель 2·60·00—2·70·00, копійки за рубель 1·30·00—1·35·00.

Збіжжа.

Пшениця двірська 43·00—44·00, пшениця селянська 00·00—00·00, жито галицьке 23·50—24·00, ячмінь галицький броварняний 00·00—00·00, ячмінь на кашу 22·00—23·00, ячмінь пастівний 00·00—00·00, овес галицький 20·00—20·50, кукурудза румунська 26·50—27·50, бараболя промислова 0·00—0·00, фасоля біла 00·00—00·00 фасоля кольорова 00·00—00·00, фасоля краса 00·00—00·00, горох пів-Вікторія 33·25—37·25, горох пільний 36·00—38·00, бобик 30·00—31·00, мішанка паст. в зерні 00·00—00·00, вика 37·25—38·25, сіно солодке зразво прасоване 7·00—8·00, солома прасована 4·00—5·00, гречка 31·00—32·00, льон 31·00—32·00, лубінь синій 25·00—26·00, ріпак озимий 61·00—62·50, мука пшенична 40 прц. 00·00—00·00, мука пшенична 65 прц. 74·00—76·00, мука житна 70 прц. 42·00—43·50, грисік кукурудзяний 00·00—00·00, мука кукурудзяна 00·00—00·00, отруби житні 15·50—16·00

Чужі мови та їх вивчення.

1. Дотеперішні невдачі.

Зайвим було би мабуть вказувати на вагу та значіння, яке має знання чужих мов. Чужі мови є не лише одним з найважніших засобів у боротьбі за істнування, але також засобом глибокого благородного впливу на людину. Хто знає чужі мови, вважається освіченим. А про вагу чужих мов, зокремаж для нашої нації, мали ми нагоду переконатися, коли треба було переговорювати з представниками західно-европейських держав при помочі... чужих перекладчиків, бо своїх не було, а з наших державних мужів мало хто знав (поза німецькою) іншу европейську мову. І тому треба нам звернути пильну увагу на вивчення хоча важніших европейських мов.

Сьогодні вже справді стрічаємо богато охочих до цих студій, одначе великою перепоною для них є недостача інформацій, в який спосіб, на основі якого підручника навчитися добре чужої мови? Богато кидається до якогонебудь підручника (або й кількох) і після довшого зусилля бачить малі успіхи, а вкінці задля недостачі часу кидає почату науку, зневірившися у можливість уповні опанувати мову, витративши чимало енергії й часу. Стрібуємо тут подати на це одну раду.

Розуміється, що найкращим способом є вчитися мови безпосередньо від освіченого чужинця (хочби через радіо). Одначе на це небогато людей спроможеться, між іншим і тому, що в нас небогато є чужинців, які вчили би своєї мови. Добре також вчитися й від таких інтелігентів, що були в даному краю й мали нагоду практично й теоретично вивчити даної мови, або довше студіювали її. Але й таких у нас мало. А успіх в науці мови залежить не лише від доброго фахового вчителя, але й від підручника, якого він уживає. Тому добрий підручник мови є не лише конечний для самонавчання, але й для вчителя. Безперечно, що вимови (напр. англійської) вивчитися як слід зі самого підручника просто неможливо, але мову можна вивчити приблизно.

На нашій мові, на жаль, не маємо підручників чужих мов. Тому оце звертаємо увагу на німецький підручник введений у Німеччині від кількох літ, що своєю формою, своїм змістом і способом навчання основно ріжниться від дотеперішніх підручників мов. Маємо на думці підручник до французької мови Роберта **Мертнера**, виданий вперше 1919 р. в Мюнхені. Протягом пяти літ його книжка розійшлася в міліон примірниках, а підручник до англійської мови, виданий у 1920 р., появився 1925 р. вже у 82-ім накладі! В Німеччині, як відомо, є сила видавництв для підручників чужих мов. Чомуж цей підручник (як наукова книжка) здобув першенство серед інших видавництв і то в такому короткому часі? Ця тайна полягає у психотехнічнім вивченні мови на механічно-суґґестивній основі.

Те, що його відріжняє від дотеперішніх підручників це те, що не стрічаємо в ньому вправ до перекладу ані домагання „вивчуватися слова“ в нашім давнім розумінні. Перше зовсім відпало, як зайвий баляст, а „вивчування слів“ відбувається в такий легкий спосіб, що того, хто вчиться, годі назвати учнем, хіба лише читачем. Від нього вимагається лише зрозуміння гадки чи уступу й одноразового плавного його перечитання та переписання для вивчення письма даної мови. Після такого вивчення 504-ох сторінок підручника, де є 104 виїмків із французьких, швайцарських і бельгійських часописів, почавши від коротенької вістки до поважних статтей з усяких ділянок життя, далі 19 більших повістей і драм з новішої французької літератури, — ученик зможе плавно говорити! І не лише плавно, але й правильно граматично, хоч всього є тут 4 короткі статті з граматики! Чомуж після нашого 7-літнього теперішнього навчання німецької мови, ледві 5—10 проц. учеників володіє нею чи хочби читає плавно зі зрозумінням лектуру?

Ту причину пояснює сам Мертнер: вона лежить у способі навчання. Мова й функція мови це два зовсім окремі поняття. Знання самої мови, себто слів і її правил, це лише мертве знання; щойно функція мови, себто говорення, читання, писання є живим знанням. Чужа мова, якою говоримо так плавно як рідною це не є накопичене знання в людськім мізку, лише психічний твір, якого поодинокі частини, а саме поняття слів, є — так сказатиб — получені зі собою нервовими проводами й творять мовну сітку.

Корнило Яворівський.

НОВИНКИ

— **Конфіската „Діла“.** Вчорашне число „Діла“ (187) заняло львівське староство ґродське за передову статтю про церковні та національні відносини на Холмщині. В нинішньому числі мало бути докінчення тієї статті, але з уваги на вчорашню конфіскату воно вже не появиться. Очевидно, що на ті невідрадні холмські відносини, які були змальовані у статті, мусить звернути особливу увагу вся Українська Парляментарна Репрезентація та постаратися про те, щоби з ними на місці успішно боротися.

— **Українські приватні школи, що стратили право прилюдности:** І) Ґімназії: 1) 1) „Рідної Школи“ в Яворові; 2) „Рідної Школи“ в Городенці; 3) „Рідної Школи“ в Коломиї (жін.); 4) „Рідної Школи“ в Чорткові; 5) „Рідної Школи“ в Тернополі (жін.). Спеціяльно щодо ґімназії в Яворові покликується Міністерство на свій розпорядок щодо державної льояльности. II) Семинарії: 1) Семинарія СС. Василіянок у Дрогобичі; 2) Семинарія „Рідної Школи“ ім. Т. Шевченка у Львові. Повні права дістала лиш ґімназія українського Інституту для дівчат в Перемишлі. Неповні права державних шкіл дістали: 1) ґімназія „Рідної Школи“ в Золочеві; 2) ґімназія „Рідної Школи“ в Дрогобичі; 3) ґімназія жіноча „Рідної Школи“ в Станиславові (обі останні з застереженням); 4) семинарія СС. Василіянок у Львові; 5) семинарія СС. Василіянок в Яворові; 6) семинарія СС. Василіянок в Станиславові; 7) семинарія „Р. Школи“ в Самборі та 8) семинарія „Рідної Школи“ в Стрию.

— **Знов розбірка церкви на Холмщині.** Дня 20-го серпня п. р. зголосилась у посла Кохана Волод. делеґація громадян місточка Крилів на Холмщині та повідомила про намагання польських чинників „розібрати“ їхню церкву (муровану), подібно, як це мало місце в Павловичах. Люди просили, щоб пос. Кохан прибув на місце та поробив відповідні заходи у компетентних чинників. Вислано негайно в цій справі телеґрами від Української Парл. Репрезентації до міністерства внутр. справ, воєвідства в Люблині і староства в Грубешові. Посол В. Кохан виїхав з поручення Секретаріяту УНДО і Президії Клюбу на місце. Звідомлення з поїздки Секретаріят оголосить у пресі.

— **Скандальні відносини на наших поштах.** Дня 18 серпня ц. р. в 10 годині ранку надано в поштово-телеґрафічнім уряді в Делятині спішну телеґраму під адресою сотрудника делятинської парохії о. Сохацького, що тимчасово перебував на відпустці в Ріжні малім, коло Кут. Телеґрама взивала його до вмираючого пароха о. Порубальського. З огляду на те, що село Рожен не має пошти, надаючі зажадали відослання телеґрами окремим післанцем з Кут і зложили за це належну заплату. Телеґрама була в Кутах цьогож дня в четвертій годині вечора. Та поштовий уряд у Кутах замісць відослати її післанцем, на що мав виразне припоручення, став чекати аж трапиться нагода. Чекав неділя, цілий понеділок і щойно у вівторок дня 20.VIII. ц. р. передав телеґраму до громадського уряду в Тюдеві, яке лежить у віддалі кількох кільометрів від Ріжна, де телеґрама була би пролежала ще кілька днів, якби припадково не був про неї довідався о. Сохацький і не почав розшуків. Телеґраму дістав до рук о. Сохацький у второк в 6 год. вечора, вже після смерти свого пароха. Подаючи це до відома дирекції пошт і телеґрафів, запитуємо, чи їй відомі такі відносини? Коли істнує інституція окремих післанців, коли побирається за це високі оплати, то чи поштові уряди обовязані стежити, аби не легковажено телеґрафічних приписів? Діло тут не в якімсь першоквітневім жарті але йде про життя людини. Є це нечувана недбайливість, якої промовчати не можна. Що на це дирекція пошт і телеґрафів?

— **Львівська темна хроніка.** На головній почті у Львові арештували інспектора листарів Кубалю, який користаючи зі свого довіреного становища від довшого часу брав до хати листи з Америки і очищував їх з долярів. — Адвоката Правна, що фальшував векслі засудили на 15 міс. тяжкої вязниці з позбавленням прав свого диплому; взявши на увагу амнестію відсидить він ще 5 міс. — Вчора за один день поліція притримала 30 осіб непевних або за якими шукала.

— **Іспити для техніків дентистичних** відбудуться у Львові найпізніше до 21 жовтня. Кандидати мусять предложити воєвідству доказ, що мають право складати іспит (дозвіл м-ства внутрішних справ і посвідка про заплачену таксу 100 зол., яку складається в воєвідстві у начальника канцелярії Левандовського. Зголошуватись до 10 жовтня до воєвідства, де й будуть переведені іспити.

— **Не поїде.** Літак „Польонія“, що заповідав свій лет через Атлянтик, таки не зважиться на подорож. Товариш убитого в останньому нещасливому леті Ідзіковського, майор Кубаля заявив, що „Польонія“ має старий слабий мотор і тому вона не може видержати такого далекого перелету. Тому замісць через море, він вибирається покищо на якесь літнище.

— **Живий товар** вивозять із Польщі до Арґентини систематично. Доказом цього свіжа ревізія переведена в поїзді, що їхав із Варшави до Берліна; найшли там 11 молодих дівчат, яких два підприємці Скварчинський і Гайненштайн звели обіцянкою посади в париськім балеті на те, щоби вивезти їх до Буенос Айрес.

— **Історія з килимом.** Три дні тому повідомляли ми про продажу графом Браніцьким „історичного килима Собіського“ на чужині за великі гроші (20.000 фунт. шт.). Коли польський уряд довідався про цю трансакцію, згідно зі законом про охорону історичних памятників, килим затримали в краю. Гр. Браніцький був винен великі гроші за податки і тому скарбова влада мала підставу килим секвеструвати. Коли вже секвестр наложили, у пресі правники звернули увагу, що влада зовсім непотрібно поквапилась відкупити килим по ціні, за яку згодились чужинці. Згідно з контрактом купці мали заплатити ґр. Браніцькому умовлену ціну, з тим, що він дістане дозвіл на вивіз килиму. Колиж не дістане дозволу, тоді гр. має звернути гроші з відсотками. Отже влада мала попросту заборонити вивозити килим і... не квапитись з купном. Що більше: деякі часописи поміщують окремі статті зі сумнівами: — чи взагалі цей килим є історичний?

— **Богослуження через радіо.** Представники евангелицької церкви у Варшаві звернулись до міністерства з проханням, щоби польське радіо передавало бодай двічі або раз на місяць богослуження з евангелицького костела у Варшаві польською мовою. Ці богослуження потрібні для кольоністів досить численно розсіяних головно у східних воєвідствах. Досі вони слухають богослужень просто з Берліна, а звідси чують вони часто проповіди, неприхильні для польської держави.

— **Перші українські годинники.** Фабрика „Фізико-Хемік“ у Києві закінчила виріб першої тисячі українських будильників. До кінця цього року таких будильників задумує згадана фабрика виробити 13 тисяч. Рівночасно розпочала ця фабрика виробляти кишенькові годинники, яких рік-річно випускати-ме не менше 100 тисяч по яких 9 карбованців за штуку.

— **Летуни і летунки.** Досі нема звістки про долю „Молодої Швайцарії“, яка відлетіла з Лісабони до Америки; літак повинен був причалити до американських берегів вівторок. — Французька летунка Бернштайн причалила до Александрії на авіонетці, встановлюючи новий рекорд довжини лету на цій машині. — Американська відома летунка Марвель Кроссон, що брала участь у воздушних перегонах жінок убита, скочивши з 200 м. висоти легкопадом; вона мала рекорд висоти лету жінок на 9929 метрів. — На військовім майдані впав літак зі Штрасбурґа на дах ганґару: керманич тяжко ранений.

— **Новий православний архиепископ** для Волині має бути призначений дня 1-го вересня; буде ним Теодозій з Вильна з осідком у Луцьку, а на його місце піде дотеперішній епископ з Гродна Алексій.

— **Відшкодування за конфіскати,** які суд не признав правосильними, дістала від державного скарбу „Ґазета Варшавська“ 2.229 зол. і 80 сот. за 7 сконфіскованих чисел.

— **Ріжні вістки.** Ідуть переговори між представниками німецького промислу і уряду С. Р. С. Р., щоби наладити постійну воздушну комунікацію між Берліном і Токіо при помочі „Цепелінів“. — Всупереч кількаразовим вісткам, що папа вибирається до Монте Кассіно, ватиканські кола заявлять, що він не має покищо наміру покидати Ватикану. — Бідні селяни з Бірми найшли найкращий досі відомий сафір, що важить 1000 каратів. — Один із шпилів у горах Абруццах названий офіціяльно шпилем Пія XI. — У Білгороді страйкують шофери. — У Гамбурзі арештували польського шахтяра Бучка, що їхав „Цепеліном“ „зайцем“, а тепер приїхав пароплавом до рідні, що є у Вестфалії. — Директор телеґрафічного американського союзу Макей жертвував 500.000 дол. на новий будинок при університеті в Рено, що буде підготовчою школою до гірничої Академії. — Помер німецький актор Адольф Ґросман у Франкфурті. — Молодший Рокфелєр дав фонди австрійському археольоґічному інститутові на продовження розкопок в Ефезі; експедиція потріває 3 місяці.

— **Смерть мецената мистецтва.** У Венеції помер у 57 році життя великий знавець ми-

мистецтва, його меценат і організатор Сергій Дягілев, росіянин, якого імя за останніх 20 літ було голосним у великих европейських центрах. Широка публика знала його тільки як директора славного російського балету. Але Дягілев був усестороннім знавцем мистецтва і мистцем. Маючи великі засоби як землевласник, він міг організувати малярські виставки, заснувати у 1899 р. відомий журнал „Мір Іскусства" при успівучасти найкращих письменників і малярів. Від 1905 р. живе він у Парижі. У 1908 р. улаштовує першу низку симфонічних концертів у „Великій Опері" і знайомить Французів із російськимо композиторами. Його париські виставки звязані з новою добою малярства, а виставки балету з новим напрямком у хореографії. Шаляпін, Павлова, Карсавіна, Кшессінська, Ніжинський, Фокін, Стравінський, Прокофієв, Бакст, Нікітіна, Мясін — співаки, танцюристи, малярі та композитори, всі вони завдячують свій доступ на паризьку сцену і успіхи на ній впливам, підприємчивости та мистецькому хистові Дягілева, що все своє майно витратив на звеличання рідного мистецтва. Останніми роками він виявив такий-же талант і в організації чужинних виставок.

— **Морський велитень.** Великий німецький трансатлянтійський пароплав Бремен, що недавно побив усі світові рекорди — з Бреми до Ню Йорку плив мало що довше понад чотири дні — веде рекорд під кожним оглядом. Його обєм має 46.000 тон брутто, довгота 280 метрів, ширина 31 метрів, висота 16·4 метрів. До бездротного телеґрафу має він дві щогли заввишки 100 метрів; порушається при помочі турбін, що мають силу 100.000 коней, має чотири шруби 68.000 кґ. кожна; замісць вугля опаловим його матеріялом є ропа. Електрична інсталяція цього велитня така, що могла би обслугувати таке місто як Львів; сама каблева сітка має около міліона метрів. Вентилятори постачають машинам 1,500.000 кубічних метрів воздуха на годину. Весь корабель поділений на 15 щільних комір, так, що не може потонути, хоча би навіть деякі комори заляла вода. На кораблі приміщена є катапульта, що надовго перед причаленням корабля до пристані (яких 1000 км.) викидає в воздух літака; цей літак завозить почту на цілий день скорше перед кораблем. На кораблі є ресторани, сальони, балеві салі, бібліотеки, купелі, руханкові салі, кругольні, спортові площі, шпиталі, то-що. Пасажирів може корабель брати 3.350 люда, у тім 950 чоловіка залоги. — Цікавою є скількість харчів, що їх бере Бремен на дорогу до Ню Йорку та назад; а саме корабель бере: 985 сотнарів мяса, 280 сотнарів риб, 350 сотнарів дробу, 80 сотнарів хліба, 440 сотнарів муки, 43 сотнарів кави, 3 сотнари чаю, 6 сотнарів чоколяди та какао, 17.500 літрів молока, 2000 літрів сметани, 140 сотнарів масла, 20 сотнарів сала, 90.000 штук яєць, 40 сотнарів солі, 15.000 фляшок мінеральної води, 15.000 фляшок вина, 300 гектолітрів пива, 18.000 цигар, 120.000 папіросів, то що.

— **Справлення помилок.** У статті „Товариський зїзд" („Діло", ч. 186) зайшло кілька прикрих помилок у списі деклярованих сум на бурсу ім. С. Недільського в Коломиї. А саме: о. Яр. Островський з Топоровець і проф. М. Федюк з Сянока деклярували не по 30 золотих, а по 30 долярів, о. І. Букшований (а не Вукшований) з Уторип деклярував 240 золотих, інсп. (в списі подано помилково: інж.) І. Федак зі Львова деклярував не 25 зол., а 25 долярів, д-р І. Кибюк з Обертина (а не Оберанина) деклярував 20 долярів, о. Ю. Фицалович з Німшина (а не Німеччини) деклярував 100 золотих. Інші, менші важні помилки читачі запримітили певно самі.

Дописи.

РОГАТИНЩИНА. (Липовани в Черчу.) За часів небіжки Австрії, коли Черемош не відчужував іще Галичини від зеленої Буковини, приїздили до нас із волоського боку в червоних „рубашках" липовани. Галичани дивилися на них як на дивогляди, але люди не переймали тої ноші. Тоді своя культура була сильніша від чужих впливів. Селяни дорожили народніми строями, міщани держалися своїх капот, а інтелігенція носила загально-европейський одяг. У повоєнних часах із загальним упадком моралі, дається завважити серед нашого народу й занепад нашої питомої культури, головно в занехуванні своїх традиційних строїв, які надають йому своєрідної відрубности і вказують на високу народню культуру. Та коли несвідома сільська дівчина чи парубчак сподобає собі щось чуже і причіпить до свого убору, то їх наводять на розум, щоб не робили з себе дивоглядів. Але коли це робить інтелігент, що має дати примір сільській молоді, то його треба напятнувати. Десь недавно показався був хтось у Рогатині в „рубашці". Це так заімпонувало деяким нашим студентам, що вони „давай показувати моду". Ця мода поширилася скоро серед ґімназіяльної молоді й пішла в повіт. Останніми часами можна кожного дня бачити й серед гостей у Черчу молодих людей у „рубашках". Вони й не догадуються, як смішно виглядають в „рубашках", підперезані мотузками, особливо, коли надягають іще й темної краски сурдут. Це разить тимбільше, що серед тих самих гостей видно й людей у скромних, але дуже гарно вишиваних українських сорочках. Одні й другі виріжнюються серед маси гостей і на перший погляд впадають глядачеві в очі, але яка ріжна оцінка їх! Одні разять причіпкою зимної чужої культури, а другі дають милий і симпатичний вигляд чогось рідного. Ця ріжниця дивує глядачів і вони питають себе: Де причина такого нерозуміння й нецінення рідної культури? Відповідь на це коротка: Ріжниця лежить у самосвідомости одиниці. — З.

Зі спортового життя.

Виїзд України до Станиславова.

Перша дружина України виїзджає на суботу й неділю (24. і 25. ц. м.) до Станиславова, де розіграє два змагання: в суботу з жидівською дружиною „Гакоаг", в неділю з місцевим клюбом „Станіславовія". Слід надіятися, що грачі України візьмуть собі до серця ті завваги, які появилися на їх адресу на сторінках нашої і чужої преси після останніх двох змагань у Львові та в оба дні вийдуть зі змагань побідно. А вже в ніякому разі не сміють легковажити собі противника, бо на горячому станиславівському ґрунті вже не одній дружині поховзнулася нога.

Україна II. — Чорноморці.

Друга дружина України розіграє в суботу 24. ц. м. в год. 4.30 попол. товариські змагання з новим українським клюбом „Чорноморці" на грищі „Світезі" на Замарстинові.

Нові українські спортові судді в Чернівцях.

З „Часу" довідуємося, що на днях відбулися в Чернівцях іспити на спортових суддів. З українців здали цей іспит пп. Антін Алексюк, Петро Козуб і А. Шерейко.

Недільні змагання у Львові.

Львів матиме в неділю 24. ц. м. два більші змагання в копаного мяча: товариські змагання Чорні — Гасмонея на грищі Цитаделі передполуднем і змагання Погонь — Польонія (Варшава) в рямках мистецтв Ліґи на грищі Погоні пополудні.

✝ ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ.

Юлія з Несторовичів Рабійова, похоронена 1.VIII. ц. р. в Самборі, належала до рідкого типу жінок, яких у нинішніх часах чимраз менше. Чесна, трудяща, для бідних справжній опікунчий ангел, у свойому житті не змарнувала й одного дня. Бідні знали, де знайти їм пораду й поміч, двері її хати стояли отвором для всіх потребуючих. В якім пошанівку й любові жила вона, про це свідчили її величаві похорони, в яких взяло участь ціле місто. Провадило похорони понад 30 священиків. Покійна виховала одинацятеро дітей і всі вони до одного разом з зятями і внуками віддали їй останню прислугу. Всі вони — чесні українці, ніхто з них не зійшов з правої дороги. Смерть її спричинила ґризота задля переслідувань її мужа, о. пар. Рабія, вищою владою. — Вічна Їй Память!

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло", Львів, Ринок ч. 10.